

Beslutningsforslag nr. B 42. Fremsat den 20. december 1991 af Ole Vig Jensen (RV), Elisabeth Arnold (RV), Marianne Jelved (RV) og Niels Helveg Petersen (RV)

Forslag til folketingsbeslutning

om opfølgning af udviklingsprogrammet for folkeskolen og skolen som lokalt kulturcenter

Folketinget opfordrer regeringen til ved udformningen af en ny lov om folkeskolen at tage udgangspunkt i erfaringerne fra det gennemførte forsøgs- og udviklingsarbejde under 7-punkts-programmet og i overensstemmelse hermed også i principperne i dette beslutningsforslag.

1. Skolen som lokalt kulturcenter

For at skabe større helhed i sammenhængen mellem skolens undervisning og lokalsamfundet fremmes mulighederne for, at den enkelte skole kan udvikles til et lokalt kulturcenter.

2. Skolens faglige indhold

Det tilstræbes, at skolens grundlæggende kundskaber ordnes i bredere fagområder, der tilrettelægges inden for fleksible rammer.

De praktisk/musiske elementer gøres obligatoriske på alle klassetrin, og nye fag og emner inddrages i de bredere fagområder. Der skal ske en styrkelse af dansk- og fremmedsprogsundervisningen.

3. Særlige områder i skolen

a) Skolen for alle børn og unge.

Folkeskolen skal til enhver tid leve op til kravet om at være alle børns skole, og undervisningen må tilrettelægges, så der tages de nødvendige hensyn dertil. Det forudsætter, at der bl.a. ydes en særlig indsats over for elever med specielle vanskeligheder.

b) Prøver.

Der bør udvikles interne prøver i skoleforløbet. Desuden skal der være mulighed for at aflægge en afsluttende prøve efter 9. klassetrin og efter 10. klassetrin.

c) Skolebiblioteket.

Der bør tilskyndes til en fortsat udvikling af skolebibliotekets rolle fra alene at være et bibliotek i almindelig forstand til også at være et informationscenter og værksted for skolens undervisning.

4. Klasselæreren

Klasselærerfunktionen styrkes. Ved siden af de opgaver, som klasselæreren allerede i dag løser i forhold til klassens elever og forældre, skal klasselæreren være den ansvarlige koordinator for den samlede undervisning i klassen.

5. Forældresamarbejde

Samarbejdet mellem hjem og skole styrkes yderligere, således at forældrene i endnu højere grad inddrages i planlægning og efterbehandling af undervisningen.

6. Kontakt med skolens omgivelser

Skolen skal i direkte kontakt med sine omgivelser. Det skal ske som lokalt kulturcenter og gennem kontakt til det lokale erhvervsliv, og på de ældste klassetrin skal der skabes et samarbejde med ungdoms- og efterskoler og institutioner for ungdomsuddannelser. Voksne skal have mulighed for at deltage i undervisningen på de ældste klassetrin.

7. Stadig udvikling af skolen

Der oprettes et permanent råd for folkeskolen med henblik på fortsat at udvikle folkeskolen. Rådet får til opgave at formidle erfaringerne fra evalueringen af udviklingsprogrammet for folkeskolen og skolen som lokalt kulturcenter samt at sikre samspillet mellem lokale og centrale myndigheder.

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

Udviklingsprogrammet for folkeskolen og skolen som lokalt kulturcenter (7-punkts-programmet) blev vedtaget ved en folketingsbeslutning B 109 den 26. maj 1987, (se Folketingstidende 1986-87, 1. samling, forhandlingerne sp. 6654, 6658, 7383 og 12569, tillæg A sp. 3701, tillæg B sp. 2389 og tillæg C sp. 843). Der blev endvidere afsat 400 mio. kr. til at gennemføre det fireårige program.

Med dette program, som var en enestående begivenhed i den danske skoles historie, skabte Folketinget et bemærkelsesværdigt og omfattende erfaringsgrundlag for en revision af folkeskolens indhold og virke.

I indledningen til folketingsbeslutningen står der:

»Med henblik på en gennemgribende ændring af folkeskolen opfordrer Folketinget regeringen til at tage initiativ til et landsdækkende lokalt forankret udviklingsarbejde, som har til formål at forbedre folkeskolens rammer og indhold samt at fremme opbygningen af lokale kulturcentre i tilknytning til skolen.«

Det kan med glæde konstateres, at folkeskolens parter med entusiasme og energi har taget dette initiativ til sig. Folkeskolens Udviklingsråd har i løbet af de fire år modtaget ca. 14.000 ansøgninger, hvoraf der er blevet godkendt ca. 8.000, og det er værd at notere, at samtlige landets kommuner har medvirket.

Hvis nogle tidligere har talt om stagnation i folkeskolen, må det nu siges, at der er sket en positiv og aktiv fornyelse af skolens udvikling.

I tilknytning til de flere tusinde udviklingsarbejder på skoler over hele landet har der være iværksat en forskningsbaseret erfaringsindsamling og evaluering, og de afsluttende evalueringsrapporter afleveres til Folkeskolens Udviklingsråd ved udgangen af 1991.

Det er derfor naturligt, at Folketinget ved afslutningen af udviklingsprogrammet er opmærksom på at inddrage erfaringerne fra programmet specielt set i forbindelse med de forslag til ændringer af folkeskoleloven, som undervisnings- og forskningsministeren har udtalt han vil fremsætte i februar 1992.

Mange af erfaringerne fra udviklingsprogrammet vil dreje sig om indholdet i folkeskolens daglige arbejde, og de vil måske ikke umiddelbart lægge op til en egentlig ændring i lovteksten. For at Folketinget selv kan afgøre, i hvilket omfang og på hvilken måde udviklingsprogrammets erfaringer skal anvendes, er det nødvendigt, at dette materiale indgår i det lovforberedende arbejde.

Naturligvis skal udviklingsprogrammets erfaringer ikke stå alene som Folketingets grundlag ved behandlingen af forslag til ændringer af folkeskoleloven. Derfor er dette beslutningsforslags punkter heller ikke begrænset til kun at omfatte de temaer og tendenser fra udviklingsprogrammet, der på nuværende tidspunkt tegner sig gennem de foreløbige delrapporter og informationsmaterialer fra Folkeskolens Udviklingsråd.

Bemærkninger til de enkelte punkter

Ad 1. Skolen som lokalt kulturcenter.

Siden 7-punkts-programmets vedtagelse har udviklingsarbejde med folkeskolen som lokalt kulturcenter fundet sted på mere end hver femte folkeskole i landet. Det har været muligt med relativt beskedne midler at skabe velfungerende rammer for en lang række aktiviteter, som på meget forskellig vis har inddraget børn og forældre, foreninger, oplysningsforbund samt andre personer, institutioner og organisationer i lokalsamfundene.

Udviklingsarbejderne har fundet sted over hele landet og er – til manges overraskelse – også slået an i de større bysamfund.

Der er stor lokal variation i, hvilke aktiviteter de enkelte kulturcentre har taget op. Det afhænger ofte af, hvilke aktiviteter og tilbud, der i forvejen forefindes i lokalområdet.

Aktiviteterne muliggøres i høj grad ved frivilligt, ulønnet arbejde, men erfaringerne fra mange udviklingsforløb viser, at det er en god idé og også nødvendigt at ansætte en lønnet koordinator; en lærer, en forælder, en foreningsrepræsentant eller lignende.

Hermed sikres planlægning, koordinering og afvikling af de mange, forskellige aktiviteter, og der bliver en kontinuitet i kontakten mellem foreningsliv, oplysningsforbund, skole, kommunale myndigheder m.v.

At skolen – også ud over udviklingsprogrammets levetid – bør være ét blandt flere kulturcentre, er væsentligt af mange grunde:

For det enkelte menneske bliver initiativ, kreativitet, selvstændighed, udadvendthed, åbenhed, samarbejdsevne og omstillingsevne stadig mere vigtige egenskaber i et samfund, hvor det må forventes, at dagligdagen og omverdenen fortsat vil forandres med hast. Gennem aktiviteter, hvor generationerne bringes sammen også uden for hjemmet, skabes der dialog, udveksling af viden og fælles oplevelser, og opdelingen i snævre »livsbåse« modvirkes.

I en tid med stigende internationalisering og en tendens til svækkelse af de nære lokalsamfund, er det vigtigt at skabe rammer, som fremmer og styrker lokale fællesskaber og kulturelle værdier. Med de store variationer, der tilsyneladende har været i udviklingsarbejderne, tegner der sig dog ikke én fælles kultur eller et sæt fælles værdier, der kan nedfældes i paragraffer.

Med skolen som kulturcenter skabes der muligheder for menneskelig udvikling gennem deltagelse i aktiviteter, der skærper interessen for forhold i det lokale samfund.

For at give skolens undervisning inspiration fra mange parter uden for skolen, er det væsentligt, at parterne taler med hinanden og reelt lærer hinanden bedre at kende.

Gæstebesøg på eller besøg fra virksomheder og institutioner gør det ikke alene. De er væsentlige som planlagte oplevelser, men kan ikke erstatte den indsigt og den menneskekundskab, der opstår, når lokalsamfundets beboere mødes mere eller mindre uforpligtende i aktivt samvær i kulturcentrene.

Ofte giver dette sig ikke udslag i en direkte sammenhæng mellem kulturcenteraktiviteterne og skolens daglige undervisning, men i udviklingsarbejderne er der mange eksempler på, at aktiviteter og emner, som har været taget op i kulturcenteret, efterfølgende inddrages i undervisningen.

Kulturcentrene kan fremme udviklingen af et mere ligeværdigt samarbejde mellem skole og hjem, ligesom en del af klasselærerarbejdet kan afvikles i forbindelse hermed.

Kulturcentrene kan også medvirke til, at lokale undervisnings- og fritidstilbud koordineres, så ressourcerne udnyttes bedst muligt.

Endelig kan kulturcentrene gennem aktiviteter for særlige grupper, der ikke finder eksisterende fritidstilbud attraktive, bl.a. gennem åbne rådgivninger m.v. bidrage til, at sociale problemer modvirkes.

De mange forskelligartede tilbud af både teoretisk, praktisk og kreativ karakter kan medvirke til at opfylde målsætningen om, at børnenes skole skal være alle børns skole.

Ad 2. Skolens faglige indhold.

De stadigt nye vidensområder, som folkeskolen skal tage sig af, er ofte svære at få indpasset inden for de eksisterende faggrænser.

Skolen må derfor have mulighed for at opdele stoffet i bredere fagområder. Samtidig må undervisningen organiseres, så børnene og de unge erfarer, at de grundlæggende kundskaber er nødvendige vidensformer. Udgangspunktet for bredere fagområder kan være en lokal læseplan, der giver en mere samlet beskrivelse af skolens indhold. Ifølge Perspektivudvalgets rapport »Pejling og Perspektiv« kan de grundlæggende kundskaber dække følgende fem hovedområder: æstetiske kundskaber, kundskaber om mennesket, kundskaber om samfundet, naturvidenskabelige kundskaber og sproglige kundskaber.

De fem kundskabsområder kan tænkes at blive obligatoriske gennem hele skoleforløbet. De hidtidige skolefag og emner er indeholdt i de fem områder. For at opnå den nødvendige færdighed på et bestemt område (i et bestemt fag) kan det gøres obligatorisk, at faget tillægges en bestemt del af tiden på et eller flere klassetrin.

Det må ligeledes være obligatorisk, at de praktisk/musiske elementer inddrages i undervisningen på alle klassetrin.

Denne organisering af skolens fag medfører, at den time- og fagopdelte undervisning erstattes af en fleksibel organisering af skoleåret og skoledagen. Årsplanlægning, semesteropdeling, tema- eller kursusuger, moduler og undervisning på tværs af klasser og klassetrin er egnede organisationsformer. Endvidere kræver det en organisering af lærersamarbejdet for den enkelte klasse. Lærerguppen skal rumme den nødvendige fagkundskab, således at der på alle kundskabsområder kan opnås den bedst faglige udvikling, og undervisningsdifferentiering må være et bærende princip for undervisningen.

Undervisningen på det sproglige område bør styrkes. Der skal være mulighed for at tilegne sig mindst to fremmedsprog på et brugsniveau og at få indblik i de pågældende sprogs kultur. Dansk- og fremmed-

sprogsundervisning må ses i en sammenhæng, hvor de gensidigt understøtter hinandens udvikling.

Indsigten i den danske kultur skal underbygges med et kendskab til kulturen i det lokalområde, hvor skolen virker. I den daglige undervisning kan man med fordel inddrage lokalsamfundets ressourcer i skolens hverdag. Eleverne kan på den måde sætte viden om fjerne forhold i relation til deres nære samfund, og de kan udvikle deres historiske bevidsthed.

Indlæring og udvikling finder sted både i bundne og frie aktiviteter. Der sigtes på stadig at udvikle indlæringsbegrebet, således at der anlægges et helheds-syn på bundne og planlagte aktiviteter. Dagen i skolen kan organiseres som en dag med frie og bundne aktiviteter, hvor der ikke skelnes mellem skolen og fritidens initiativtagere. Dagens og ugens arbejde betragtes som en helhed og ikke som opsplittede opgaver.

Ad 3. Særlige områder i skolen.

a) Skolen for alle børn og unge.

Folkeskolen skal give alle børn en alsidig udvikling og uddannelse, så de har lyst til at lære og at ud-danne sig videre efter folkeskolen.

Ikke alle børn trives i skolen i dag. Derfor må folkeskolen ændres, så den kan leve op til kravet om at være alle børns skole. Skolens undervisning og hele virksomhed må tilgodese alle børns behov for at udvikle selvtillid, kreativitet, grundlæggende kundskaber og positive erfaringer ved at lære.

Specielt må skolen være opmærksom over for vanskeligt stillede børn og unge. Det gælder både i det almindelige samvær og i den konkrete undervisning.

Selv når undervisningsdifferentiering er et af de bærende principper i undervisningen, vil der være elever, der har behov for en ganske særligt tilrettelagt undervisning.

Mange handicappede elever kan f.eks. hjælpes til en faglig, personlig og social udvikling gennem den nye edb-teknologi. Der må udvikles en pædagogik og stilles ressourcer til rådighed for en sådan udvikling.

De sent udviklede må støttes i deres udvikling, og der må stadig gennem deres skolealder tages hensyn til, hvorvidt udviklingen bedst støttes gennem hel eller delvis integration i den almene undervisning eller ved skolegang i en særlig skoleform eller anden særlig specialundervisningsform.

Der må sættes ind med støtte til disse familier så tidligt som muligt, og der må drages omsorg for en overgang fra folkeskolen til de efterfølgende skoler, hvor opnåede resultater ikke sættes over styr på

grund af manglende sammenhæng mellem skole- og uddannelsessystemerne.

b) Prøver.

For at det enkelte barn, forældrene og skolen i fællesskab kan arbejde målrettet og helhedsorienteret med barnets læreproces, bør der udvikles interne prøver i skoleforløbet.

Gennem disse prøver skal den enkelte kunne vurdere sig selv for at kunne forbedre sit standpunkt. Desuden skal interne prøver kunne beskrive den personlige udvikling.

For at få dokumentation for, i hvilket omfang den enkelte har nået folkeskolens mål, skal der være mulighed for at aflægge en prøve efter 9. klassetrin og en prøve efter 10. klassetrin.

De to prøver skal have forskelligt niveau og have en naturlig sammenhæng med de forudgående, interne prøver. Derfor må der udvikles nye prøveformer, og prøverne må være bredere i deres sigte end de nuværende.

c) Skolebiblioteket.

Det traditionelle skolebibliotek har to hovedopgaver: at råde over supplerende materialer til undervisning og at låne bøger ud til elevernes fritidslæsning.

Det fremtidige skolebibliotek bliver i højere grad et værksted for skolens undervisning og for kulturcenteraktiviteter. Det bliver f.eks. skolens informationscenter med mulighed for informationsøgning i databaser.

På grund af den overvejende pædagogiske funktion skal skolebiblioteket placeres i skolevæsenet. Det forhindrer ikke, at der lokalt kan være et tæt samarbejde med folkebiblioteket.

Ad 4. Klasselæreren.

Som bekendt er den danske klasselærertidition enestående i forhold til andre lande.

Denne tradition er af afgørende værdi for folkeskolens virke, og derfor skal den bevares og styrkes.

Ud over klasselærerens allerede kendte opgaver i forhold til klassens elever og forældre bør klasselæreren være ansvarlig for klassens undervisning.

Med de voksende informationsmængder og voksende antal emner og områder, der lægges ind i skolen, bør der sikres det enkelte barn sammenhæng og helhed i hele skoleforløbet. For at ansvaret ikke forflygtiges, bør klasselæreren være den ansvarlige koordinator for lærergruppens arbejde med den samlede undervisning i klassen.

Da det ikke overalt i skolen er lykkedes at udnytte de fremsatte forslag til anvendelsen af klassens time, afskaffes den i sin nuværende form. Men der er fortsat brug for, at klasselæreren og klassen får fælles tid til bl.a. klasselærerens styrkede funktion med planlægning og efterbehandling af klassens samlede undervisning.

Klasselæreren bliver tillige den person, der varetager koordination i forbindelse med det socialpædagogiske arbejde, når der er behov for samarbejde med institutioner uden for skolen.

Det kan være en fordel, at den lærergruppe, der er omkring en klasse, i fællesskab tager ansvaret for de »tungere« opgaver, der skal løses.

Udviklingsarbejder har vist, at der opstår en større ansvarlighed i løsning af opgaver, når de løses i fællesskab.

Med klasselæreren som en central person i udviklingen af skolen til kulturcenter er der mulighed for at få løst op for det ofte lidt stive skole/hjem-samarbejde.

Fælles ansvar og ligeværdighed i samarbejdet realiseres lettere i den del af samarbejdet, der handler om en classes sociale trivsel.

Ad 5. Forældresamarbejde.

Ved de seneste ændringer af styrelsesreglerne for folkeskolen er forældreindflydelsen blevet styrket med indførelsen af skolebestyrelser.

Denne rigtige udvikling i samarbejdet mellem skole og hjem bør ikke alene begrænses til den overordnede ledelse af skolen.

Også når det gælder den konkrete undervisning, kan et mere bevidst samarbejde være med til at kvalificere det indhold i undervisningen, som en klasse beskæftiger sig med.

Skolens fag kan ikke rumme alt, og en udvælgelse af indhold blandt flere muligheder er nødvendig.

Det bør fremmes, at forældrenes erfaringer inddrages.

Det er læreren, der har ansvar for planlægning og gennemførelse af undervisningen. Det er dét, han eller hun har lært som sit håndværk.

Udviklingsarbejderne har imidlertid vist en lang række eksempler på, at det er en stor fordel, at forældrenes viden, erfaringer og praktiske kunnen inddrages ved tilrettelæggelsen af en lang række emner i skolen.

For at sikre den enkelte elevs muligheder for at lære bedst muligt, rækker lærerens kundskaber om elevforudsætninger ikke alene. Lærernes og forældrenes viden skaber tilsammen de bedste forudsæt-

ninger for gennemførelsen af et udbytterigt undervisningsforløb for ens eget barn, og forældrenes og senere de ældre elevers egne vurderinger af udbyttet af et undervisningsforløb skaber sammen med lærerens vurdering den bedste basis for en fortsat god indlæring.

Ad 6. Kontakt med skolens omgivelser.

Skolen skal i direkte kontakt med sine omgivelser. Er skolen lokalt kulturcenter, kan der også her skabes naturlig kontakt til det lokale erhvervsliv og de mange andre parter uden for skolen.

For at skolen kan være parat i en stadig omstillingsproces, er det nødvendigt, at skolen indstilles til en fortsat søgen og en fortsat målrettet undervisning.

Afhængigt af de lokale forhold vil det ofte være en fordel at støtte voksnes deltagelse i skolens undervisning, især på de ældre klassetrin, men også i de praktisk/musiske fag for at trække på fælles viden og inspiration og for at styrke samvær om indlæring mellem generationerne.

En stor del af den voksne befolkning i et skoledistrikt har ingen eller kun ringe tilknytning til skolen i dag. Tidligere vidste flere, hvordan skolen var, og hvad den førte eller ikke førte til. En forklaring ligger ikke alene i, at skolen har ændret sig, hvad den fortsat både kan og bør, men også i, at der ikke udveksles synspunkter med en større del af voksne om skolen, fordi de ingen tilknytning har til skolen.

Der bør lægges op til, at alle klasser løbende i skoleforløbet tager initiativ til undervisning i forbindelse med den eller de virksomheder og serviceområder, der er kontakt med, og at virksomhederne/serviceområderne også kan tage områder op og prøve at få dem direkte ind i skolens undervisning.

Det er vigtigt, at skolen til fulde gør brug af de resourcer og kvaliteter, som lokalområder byder på.

En større grundlæggende respekt for hinandens arbejde kan forhåbentlig blive resultatet samt en større åbenhed over for mange muligheder for fortsat uddannelse. Fremover skal vi ikke uddanne os til specialister, og da slet ikke i folkeskolen, men helhedssyn og almen dannelse med respekt for arbejde og miljø kan stå som overordnede motiver.

Ad 7. Stadig udvikling af skolen.

Med henblik på, at der også i den fremtidige centrale, kommunale folkeskole gives mulighed for overordnede drøftelser af folkeskolens indhold, således at udviklingstendenser og nye krav til skolen kan anskues i en helhed, bør der nedsættes et råd for folkeskolen.

Ud over at have en rådgivende funktion skal rådet kunne tage initiativ til udviklings- og forskningsprojekter. Et råd skal endvidere kunne støtte lokale forsøgs- og udviklingsarbejder med konsulentbistand, ligesom formidling af erfaringer og information om

folkeskolens udvikling skal være en væsentlig opgave. For fuldt ud at anvende erfaringerne fra udviklingsprogrammet og sikre kontinuiteten fra Folkeskolens Udviklingsråd bør rådet nedsættes fra den 1. august 1992.